

Debatt Modermordet: Hva gjør Slaatten med Modermordet?

Vi var litt for tidlig ute da vi i forrige nummer av Tidsskriftet Sykepleien avblåste debatten omkring Runar Bakkens bok «Modermordet». Etter innlegg både fra forfatteren og fra forskerne som tidligere har deltatt i debatten, fant vi at nye momenter og nye perspektiver ble trukket inn i en interessant debatt. Vi har derfor åpnet for en «ekstraomgang» eller to i denne debatten.

Det er ikke grenser for hvor tøft en kan tillate seg å behandle ballen, bare en utviser den aller største respekt for spilleren. Fra tribuneplass har jeg fulgt med i det spill boken *Modermordet* har avstedkommet. Boken er ballen og på sett og vis meg, så jeg er ifølge spillets uskrevne regler fratatt muligheten til å delta. Av samme grunn kan jeg heller ikke opphøye meg til dommer, og idømme gule eller røde kort, selv om jeg flere ganger har tatt meg i å hyle. For det verste med å se at det tys til ufine triks er at en selv blir både dum og vulgær, og fristes til å dra i trøya, plassere en albue tilforlatelig hvor det måtte passe - ta spilleren og ikke ballen.

Men når vi nå nærmer oss jul og de fleste er innstilt på å forlate banen i fred og fordragelighet, benytter jeg anledningen til å sende en pasning over til lederen av *Sykepleieforbundet* som ikke har markert seg i spillet ennå. Siden det er lite sannsynlig at hun vil finne *Modermordet* under juletreet, vil jeg kortfattet orientere om hovedbudskapet, slik at hun enten kan sparke ballen ut over sidelinjen, eller bli en del av spillet.

Ikke alle utviklingstrekk melder sin ankomst i form av bilder av tårn som raser. Noen utviklingstrekk lister seg innpå oss - gjør seg til venns, slik at det blir vanskelig å se hva som er i ferd med å skje. At unge kvinner i stadig mindre grad finner det meningsfylt å ivareta mennesker som trenger ivaretagelse fordi de ikke kan ivareta seg selv - er et slikt utviklingstrekk.

De som hevder at dette til fulle lar seg administrativt løse ved hjelp av makt og penger, ser ut til å være blinde for at sykepleien som kvinneyrke befinner seg dypt i våre mentale forstillinger som englene på de bildene vi hadde over sengen som barn - som holder om livet til de som nærmer seg stupet. Fordi englene ikke stod på Vår Herres lønningsliste, spør jeg englevaktenes leder, om 50 000 mer i lønn vil medføre at de fortsatt vil forstå seg selv som englevakter på jorden i lønnstrinn et eller annet.

Forbundet er forpliktet til å arbeide for blant annet bedre lønns- og arbeidsbetingelser. Men hvis forbundslederen mener at lønn er det viktigste enkelttiltak for å sikre rekrutteringen, sier hun - uten å si det - at kvinner, fordi de er kvinner, er bestemt til å stille sitt liv til rådighet for andres behov for ivaretagelse, og for det bør de ha bedre betalt. I tilfelle - sier hun uten å si det - at denne kvinnelige bestemmelse er gitt av Gud eller naturen, nedlagt i kvinnenaturen som overhistoriske egenskaper og immune mot samfunnsmessig og kulturell endring.

La meg fortelle en stjålet historie, som illustrerer hovedbudskapet i *Modermordet*:

Det var en gang et folk - *Yir yoront-folket* - en gruppe urinnvånere i Australia - jegere og sankere, som hadde steinøkser som sitt viktigste redskap. Denne steinøkse var et hellig, magisk og identitetsskapende objekt. Yir yorontene fortalte hverandre myter om hvordan økse engang var blitt gitt dem av gudene. Det var en sjelden og verdifull gjenstand. Unge menn hadde blikket rettet mot

steinøksa, og det inngikk i deres karriereplaner hvordan de skulle skaffe seg en. Det tørre og skrinne landskapet innebar at grunnlaget for å skaffe seg en øks var vanskelig, og stammen inngikk transaksjonelle allianser med andre grupper for å skaffe seg emner til en øks. Eieren av en øks kunne låne den bort til kvinner og barn og slik inngikk steinøksa i omfattende mønstre av økonomiske, hierarkisk organiserte avhengigheter i tillegg til at den var et betydningsfullt symbolsk objekt for prestisje og rituell praksis.

Så kom misjonærene. De kunne ikke la være å legge merke til *yir yoront-folkets* monomane opptatthet av steinøkser. For å få innpass, gikk de til innkjøp av et billig parti ståløkser som de gav til de som viste interesse for deres forskjellige misjonærprosjekter. Ståløksa var ikke bare mer tilgjengelig og billig, men også mer effektiv. På den måten ble ståløksa tilgjengelig for barn som for kvinner som oppførte seg «pent» overfor misjonærene.

Denne historien blir av antropologer oppfattet som idealtypisk eksempel på et utilsiktet folkemord, for enden på historien ble at *yir yoront-folket* gikk til grunne. Livsformenens kollektive prosjekt gikk tapt ved at etablerte autoritetsforhold ble undergravd i og med at menns karriereutvikling og posisjon ble borte.

Modermordet handler om en type kvinnekultur i oppløsning, og en skal være varsom med å trekke parallellen for langt. Men det viktigste en kan lære av denne historien, er at en fundamental endring, setter i gang et ras av andre type endringer, eksempelvis at maktforholdet mellom kjønnene endres, og forholdet foreldre/ barn endres.

Historien eksemplifiserer at når ett grunnleggende forhold endres, får det en rekke konsekvenser som ikke var ment slik. Jeg oppfatter i likhet med mange andre at kvinnenens endrede stilling og status, spesielt de siste 40 årene, er en slik grunnleggende endring som har den konsekvens at unge jenter ikke i samme grad som

tidligere ser sitt liv i lys av det å stille det til rådighet for andres liv og helse. Den kvinnekultur som den verdslige sykepleien har hatt som sitt selvfølgelige rekrutteringsgrunnlag, er en kultur som ble utformet innenfor huset, innenfor familien med mann og barn, og er som *yir-yoront-folkets* kultur i ferd med å gå til grunne, fordi betingelsene for reproduksjon av denne type kultur ikke lenger er til stede. Det er ikke primært i forhold til huset, til ekteskapet og familie med barn og mann kvinner utformer sitt liv og identitet, men i forhold til venner, utdanning og arbeidsmarked. Dette er et utviklingstrekk som har listet seg inn på oss. Det er bare det at velferdsstaten har gjort seg avhengig av den kvinnekultur som er i ferd med å dø, fordi det forventes at kvinner skal stille sitt liv til rådighet for andres behov for ivaretagelse. Dette motsetningsforholdet kommer tydeligst til uttrykk innenfor kommunal sektor i pleie og omsorg for eldre. Det er samtidig det området hvor sykepleiens tradisjonelle kjerneverdier kommer klarest til uttrykk. Det er omsorg i forhold til de som ikke skal bli friske, men bli ivaretatt fordi de ikke kan ivareta seg selv. Unge kvinner ser ikke ut til å være eller bli den de ønsker å være i møte med forventningen om å bli noe, ved å være noe for De(n) Andre. Det er bare ikke nok. Dette har med arbeid som ikke bare forteller om verden, men også en selv - om hvem en er. Dette meningsaspektet ved arbeid - at det skal være meningsfylt for meg, vitner om en konvertering fra tidligere tider - hvor kvinner orienterte seg ut fra hva som var meningsfylt for Den Andre.

Jeg hevder i *Modermordet* at økte lønninger og bedre bemanning bare på kort sikt og i noen grad kan kompensere for denne kulturelle transformasjonen av den tradisjonelle kvinnekulturen. Forstår Sykepleierforbundets leder grunnene til denne bemannings- og omsorgskrise på tilsvarende måte? Det er en allmenn erkjennelse - at måten en forstår et problemkompleks på, samtidig angir hvordan en søker å løse det - i dette tilfelle rekrutteringskrisen.